

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
51-502 Wrocław, ul. Miłoszycka 20 A
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
swojczyce@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176
<https://orcid.org/0000-0002-2247-6160>

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN, pt. *Idea prawa w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka*, Kraków 2023, ss. 172, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie z dnia 23 czerwca 2023 roku, o czym zostałem poinformowany w stosownym piśmie Kierownika Dyscypliny nauki teologiczne ks. prof. dra hab. Henryka Sławińskiego.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN pt. *Idea prawa w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka* została napisana na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, pod kierunkiem Promotora ks. prof. dra hab. Piotra KROCZKA, w ramach kierunkowego seminarium naukowego. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, abstraktu, spisu treści [s. 1-2], wykazu skrótów [s. 3-4], wstępu [s. 5-15], sześciu rozdziałów: [I – s. 16-38]; [II – s. 39-55]; [III – s. 56-102]; [IV – s. 103-115]; [V – s. 116-131]; [VI – s. 132-141]; zakończenia [s. 142-144]; bibliografii [s. 145-172].

Merytoryczna ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN zostanie podjęta z tym przekonaniem, że przez cały okres najnowszej historii rozwoju nauk teologicznych i na tej kanwie samej kanonistyki, również polskiej, problem idei prawa świeckiego, integralności cech ogólnych w kontekście jego służebności wobec wspólnoty ludzkiej był aktualny i obecny w odpowiedzialnym zatroskaniu nie tylko ostatnich Papieży: zwłaszcza Jana Pawła II, Papieża Benedykta XVI i Papieża Franciszka. Ich głos wyartykułowany w źródłowych dokumentach w okresie ich pontyfikatów wskazuje na ich autentyczne zatroskanie o dobro wspólne ludzi dobrej woli. Nauczanie papieskie uwrażliwia współczesną społeczność ludzką na realne zagrożenia, ale i na pozytywne racje jakie wypływają z przyjmowanych norm prawnych w danych społecznościach państwowych. W dotychczasowej literaturze spotkać można jedynie pojedyncze i częściowe opracowania szczegółowych zagadnień w tej materii, lecz do tej pory nikt nie pokusił się, aby opracować w sposób tak spójny i niemal całościowy zagadnienie znaczenia idei prawa świeckiego i jego wpływu na kondycję danej społeczności i

zabezpieczenia dobra wspólnego, jak to zostało zaprezentowane przez doktorantkę Panią KINGĘ KARSTEN. Z tekstu rozprawy doktorskiej wynika, że Doktorantce towarzyszyła świadomość powyższego faktu, co niewątpliwie bardzo pozytywnie wpłynęło na merytoryczną kwerendę dokumentów źródłowych, tak kościelnych jak i świeckich oraz opublikowanych w tym zakresie opracowań, zarówno w literaturze zagranicznej jak i polskiej, co bardzo pozytywnie wpłynęło na jakość prezentowanej merytorycznej treści i naukowej wartości ocenianej rozprawy doktorskiej. Dlatego chciałbym stwierdzić, że podjęte przez Doktorantkę zagadnienie do tej pory w formie szczegółowo rozbudowanej i wyczerpującej od strony naukowego poznania oraz monograficznego opracowania nie zostało zaprezentowane. Tak więc obrona teza doktorska otrzymała monograficzny kształt, co w osiągnięciach pracy naukowej powinno zyskać uznanie i zostać zauważone. Jest to również zasługa Promotora rozprawy, czuwającego nad subtelną pracowitością Doktorantki, Jej zapałem do pracy twórczej, krytycznością w ocenie tekstów prawnych i poprawną analizą merytorycznych uwag i spostrzeżeń ujawnionych w nauczaniu Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka w kontekście promulgowanych praw świeckich. Autorka przekonała, że ostatni Papieże byli zainteresowani tymi aktami prawnymi, nie bali się wyrazić krytycznej oceny i wskazać na służebność norm wobec społeczności wiernych, zwłaszcza przez ukierunkowanie dalszych procesów legislacyjnych. Należy także wskazać na wytrwałą pracowitość Doktorantki, która swoim rzetelnym opracowaniem przekonała recenzenta o zrealizowaniu określonej tezy naukowego badania. W treści rozprawy można się przekonać o dobrym przygotowaniu Doktorantki z zakresu nauk prawnych, bowiem uprzednio zdobyła już stopień naukowy doktora w tym zakresie. Rozprawa jest wielopłaszczyznowa i właściwie skomponowana. Doktorantka zatroszczyła się o spójność tekstową podjętych zagadnień i merytoryczną egzemplifikację szczegółowych elementów obranej tezy badawczej. Jako recenzent jestem przekonany, że powierzona do oceny rozprawa, a zwłaszcza uważna lektura jej treści, znacząco przyczyni się do poszerzenia świadomości teologicznej i prawno-kanonicznej osób zainteresowanych właściwą oceną wydawanych świeckich norm prawnych w kontekście prawa naturalnego Bożego i praw podstawowych każdego człowieka. Doktorantka oparła swoje naukowe badania na pogłębionej analizie koniecznych źródeł prawa kościelnego i świeckiego, na istotnej literaturze przedmiotu, co wiarygodnie potwierdzają przypisy i szczegółowy wykaz bibliograficzny prezentowanej rozprawy.

Rozprawa doktorska Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN niewątpliwie dobrze wpisuje się do katalogu interesujących i ważnych opracowań naukowych, koniecznych dla rozwoju literatury i opracowań kanonistycznych na bazie teologicznych przesłanek, w których Autorka z sumiennością, pracowitością i biegłością naukową podjęła się prezentacji i metodologicznego uporządkowania wartościujących pojęć, które zostały wyartykułowane w nauczaniu papieskim ostatnich dziesięcioleci. W przemyślanej prezentacji obranej tezy Doktorantka zachowała klasyczny model naukowej refleksji, bowiem swoją egzemplifikację zagadnienia rozpoczęła od naukowego ukazania *źródeł prawa świeckiego*, dokonując świadomego rozdzielenia wiary i prawa świeckiego, co jest celowo obecne w enuncjacjach apostoelskich. Stąd szczegółowe odniesienia do prawa Bożego, godności ludzkiej, wartości organu władz czy też celowego odniesienia nauczania papieskiego do świeckiego prawa polskiego. Ta szczegółowa egzemplifikacja zagadnień powyższych została zamknięta cząstkowymi wnioskami. Natomiast w rozdziale drugim Doktorantka podała szczegółowej analizie *funkcje prawa świeckiego*, a mianowicie:

funkcję kreująco-organizacyjną, ochronno-obronną względem moralności, ochronno-obronną względem praw osobowych, regulacji rozwiązywania konfliktów, informacyjno-nauczającą i wychowawczą. Rozdział drugi Doktorantka zakończyła odniesieniem nauczania papieskiego do norm prawa polskiego oraz zamieściła podsumowanie. Natomiast w trzecim rozdziale Doktorantka odniosła się do zagadnienia szczegółowych *praw osób i społeczności*, dlatego jej narracja zawiera analizę katalogu praw jednostek: prawo do życia, poszanowania godności, do prywatności, pożywienia i wody, własności, wolności religijnej, zrzeszania się, praw pracowniczych, równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz praw istotnie związanych ze stanem emigracji. Natomiast w zakresie *praw społeczności* Doktorantka wskazała na prawa rodziny i związane z rodziną, prawa narodów i państw oraz istotne wartości dla prawa międzynarodowego. Również ten rozdział został podsumowany. Rozdział IV odsłania nowy wymiar autorskiej refleksji Doktorantki, bowiem został poświęcony zagadnieniu *państwo prawa jako rezultat działania prawa*. Dlatego z dokładnością metodologiczną Autorka wskazała na podstawy państwa prawa, w kontekście kontynentu na europejskie dziedzictwo państwa prawa oraz istotne zagadnienie wolności w państwie prawa i rolę Kościoła w tworzeniu państwa prawa. Powyższe zagadnienia zostały spięte merytorycznym podsumowaniem. Ważkim merytorycznie jest rozdział V, bowiem w swojej treści zawiera elementy *krytyki prawa świeckiego jako takiego*. Doktorantka wyartykułowała głos Pasterzy Kościoła w takich okolicznościach, jak: niewystarczalność prawa, absolutyzacja prawa, wypaczenia fundamentów i głównych zasad prawa, nadużywanie prawa, wielość praw i prawo jako zniewolenie. Oceniam układ i zawartość treściową tego rozdziału jako wyjątkowo udane i potrzebne dla zachowania kultury prawnej tak kanonicznej, jak i istotnej dla współbrzmienia ze świeckim porządkiem prawnym, co zostało zawarte również w podsumowaniu rozdziału. Rozprawę doktorską w części istotnej kończy refleksja w zakresie *odniesienia wiernych do prawa świeckiego*. Istotne są wskazania w tym rozdziale, szczególnie dla zbudowania właściwych postaw w społeczności tak kościelnej, jak i świeckiej. Stąd wartościowe dla obu porządków są zaprezentowane zagadnienia, a mianowicie: prawda jako fundament właściwego stosunku prawa, stosunek do wolności, stosunek do innych wartości, podporządkowanie się prawu oraz zaangażowanie się w stanowienie prawa. Całość rozdziału została również zwieńczona podsumowaniem. Dopełnieniem merytorycznym jest także oryginalne co do formy zakończenie rozprawy, które można przyjąć jako zwieńczenie tezy badawczej, która na kanwie teologicznej doczekała się ściśle prawnokanonicznych sformułowań.

Praca doktorska Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN wpisuje się jako nowatorskie i monograficzne opracowanie interesującego zagadnienia, w bardzo wielu miejscach rozprawa stanowi *novum* propozycji teologicznej jednak z zakresu interesującej refleksji prawnokanonicznej. Od strony technicznej rozprawa doktorska została napisana w języku polskim, liczy 172 strony tekstu i sumiennie wykonanych metodologicznych komponentów. Kompozycja poszczególnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po wnikliwej lekturze jestem przekonany, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest pracą samodzielną, a sama Doktorantka podejmując się naukowego trudu potrafiła wystarczająco przekonać o dobrym, trafnym i precyzyjnym określeniu zakresu badań naukowych, właściwym potraktowaniu źródeł i ważnych dla tej specjalistycznej tematyki naukowych opracowań, w dużej mierze zagranicznych, co tym bardziej podnosi wartość i walor prezentowanego

opracowania, istotnego dla rozwoju nauk teologicznych i prawno-kanonistycznych. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednolicony, nie zauważyłem istotnych mankamentów, tak w zakresie metodologicznej szczegółowej dokumentacji pod kreską, jak i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Doktorantka wykazała się starannością w realizacji koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych oraz wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy. Doktorantka ujawniła również benedyktyńską dokładność, pilność i staranność w zgromadzeniu źródeł, stanowiących bazę istotną dla podjętego tematu i treści rozprawy, jak i przedmiotowej literatury oraz naukowej dokumentacji wykonanej w przypisach. Autorka zadbała o wierne stosowanie zasady poprawności metodologicznej. W samej treści, zwłaszcza w pierwszych rozdziałach widać brak dbałości o korektę i poprawność polonistyczną i stylistyczną, błędne zapisanie tytułów łacińskich np. Encykliki CA. Natomiast w pozostałych kwestiach edytorskich staranność Autorki rozprawy jest widoczna, co wskazuje na osobisty wkład pracy edytorskiej. Treść rozprawy, jakość stwierdzeń i przemyślanych wniosków dowodzi o wypracowywanej autorskiej subtelności teologiczno-kanonicznej w prezentowaniu interesujących pojęć i ich interpretacji w zakresie komentowanych norm prawno-kanonicznych i zintegrowania obu porządków. Niewątpliwie patronat prof. dra hab. Piotra Krocza, doświadczonego i bardzo twórczego kanonisty, przyczynił się do osiągnięcia dobrej jakości prezentowanego naukowego opracowania. Materiał badawczy został przez Autorkę rozprawy poprawnie rozłożony i uporządkowany a postawiony problem jest inspirujący i godny monograficznego opracowania. Doktorantka dołączyła do grona znawców tematu oraz wpisuje się znakomicie i twórczo w dotychczasowe osiągnięcia naukowo-badawcze grona specjalistów z zakresu prawa, prawa kanonicznego, szczególnie uwrażliwionych na źródła dorobku teologicznego.

Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest dużo bardziej niż wystarczająca, wyczerpuje niemal kompletną bazę, istotną dla merytorycznej prezentacji obranego przez Doktorantkę zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest poprawny i właściwy a więc spełnia wymogi stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Pani mgr-lic. KINGA KARSTEN w prezentowanej rozprawie, którą należy postrzegać jako oczekiwane, ważne i twórcze studium, istotne dla ukazania dorobku eklezjalnego w zakresie wydania liczących się dla dyscypliny kościelnej opinii prawno-kanonistycznych na temat idei prawa świeckiego, ocenianego z punktu widzenia obowiązującej nauki Kościoła, wypowiedzianych i zawartych w nauczaniu Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, podjęła się integralnego zrealizowania ściśle określonej tezy badawczej. Jak wskazałem, ani polskie ani zagraniczne edycje wydawnictw i opracowań teologiczno-kanonicznych, jak do tej pory, nie zaprezentowały spójnej, kompletnej i aktualnej monografii w tym temacie. Doktorantka odniosła się niemal do wszystkich istotnych zagadnień, zwracając uwagę na źródłowy charakter norm prawa naturalnego i prawa Bożego, które są istotne dla trwałości każdej wspólnoty ludzkiej, zarówno w wymiarze świeckim jak i wyznaniowym. Bogactwo norm prawa naturalnego stanowi wyjątkowe spoiwo dla relacji międzyludzkich i instytucjonalnych, czego twórcy współczesnych norm prawnych winni być świadomi. W wyjątkowej formie i ilości

te normy są obecne w dorobku prawa rzymskiego, które stanowi i dla Kościoła strumień życia. Doktorantka zadbała, aby szczegółowe osiągnięcia i prezentacje autorytetów z zakresu nauk prawnych oraz kanonistyki w interesującym ją zagadnieniu zostały nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością oraz precyzją włączone do treści prezentowanej rozprawy doktorskiej. Doktorantka nie przywłaszczyła sobie cudzych konstatacji i myśli, ale odniosła się z szacunkiem do dorobku cytowanych autorów, zawsze potwierdzała tę czynność w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych. Warto zaznaczyć, mając na uwadze ciągły i twórczy rozwój danych dyscyplin i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie zrezygnować w zakresie interdyscyplinarnego korzystania z dorobku innych autorów, których Doktorantka promuje na kanwie prawno-kanonicznych relacji, właściwych dla obranej szczegółowej tezy badawczej. Dokładność bibliograficznego zapisu ujawnia wielką staranność Autorki w tym zakresie. Chciałbym, aby ta rozprawa po dokładniejszej korekcie stylistyczno-polonistycznej, po usunięciu braków i nieprawidłowości, została przygotowana do druku i wydana jako monografia oczekiwana w środowisku teologicznym i prawno-kanonicznym.

- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, sześć rozdziałów i zakończenie. Jak wskazano wyżej wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii tego typu rozpraw elementy formalno-konstytutywne. Autorka wykazała staranność i ujawniła świadomość badawczą, jasno określiła cel i problem rozprawy, krytycznie odniosła się do źródeł i literatury przedmiotu. Doktorantka wskazała na problem wiodący i na sposób osiągnięcia celu. W merytorycznej treści rozprawy bardzo poprawnie i ściśle korzystała ze źródeł prawa, prawa kanonicznego co wiarygodnie udokumentowała w pracy. Autorka wystarczająco zaprezentowała treść rozprawy, wskazała na zastosowane metody, określiła *novum* opracowania, postawiła istotne dla naukowej rozprawy doktorskiej pytania, które szczegółowo opisały problem badawczy i obrane zagadnienie.
- Merytoryczna treść sześciu rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie szczegółowe części zagadnienia wykazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu zgodnie z przyjętym kluczem badawczym. Jak wskazałem wyżej Doktorantka podjęła się ukazania istotnych problemów i tematów dla ukazania idei prawa świeckiego i jego oceny przez Pasterzy Kościoła. Stąd zagadnienia źródeł prawa świeckiego, jego funkcji, wynikających praw osób i danej społeczności, jak również istotnych przesłanek dla państwa prawa, krytyki prawa jako takiego oraz postawy wiernych wobec ustaw prawa świeckiego. Rozważania są istotne dla pogłębionej krytycznej oceny wydawanych norm prawnych, jak i powagi w rozeznaniu oceniającym, zwłaszcza przez pryzmat prawdy, wolności i posłuszeństwa promulgowanemu prawu.
- Należy zauważyć, że wartościowe, inspirujące i twórcze są rozważania oraz propozycje Doktorantki zawarte w IV – V – VI rozdziale. Analiza szczegółowa wypowiedzi papieskich w zakresie państwa prawa, wyrażenia krytycznej oceny

wobec norm prawa świeckiego, jak również świadome zaangażowanie się świeckich – członków społeczności państwowych i kościelnych w tworzenie systemów prawnych, pozwala z pewną dozą odpowiedzialności na kreowanie właściwych relacji w każdej wspólnotie. Nie chaos liczących i często zmieniających się norm prawnych i ustaw, ale stabilne ustawy mogą być gwarantem bezpiecznych relacji, opartych na prawdzie, wolności i służebności prawa wobec społeczności osób. Zauważyć trzeba, że krytyczność Doktorantki, zaobserwowana w prezentowanych kwestiach, wskazuje na Jej szacunek dla dobrych norm wydanych przez prawodawcę świeckiego i kościelnego, w których wyraża się troska o porządek doczesny, jak i o zbawienie wiernych.

- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę także zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Ta część rozprawy jest wartościowa, z racji ilości a nader jakości prezentowanych opracowań zagranicznych i polskich. Bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu wskazuje na fakt, iż zagadnienie *idei prawa w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka* stanowiło intelektualnie doskonałą troskę, aby obrane zagadnienie zaprezentować rzetelnie i wiarygodnie. Dlatego Doktorantka w naukowym trudzie przeanalizowała źródła prawa, tak cywilne jak i kościelne, szczególnie nauczanie i papieskie dokumenty oraz opublikowane do tej pory opracowania naukowe. Widoczna jest dokładność poznawczo-badawcza i interpretacyjna myśli. Jak wspomniałem wyżej tekst opracowania nie jest wolny od mankamentów stylistyczno-tekstowych, czasami braku słów koniecznych, braków literowych, które mogą zmienić sens przekazywanej konstatacji. Natomiast raczej poprawne są zapisy metodologiczne, fachowo sporządzone, jako swoista dokumentacja procesów myślowych Autorki opracowania.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska Pani mgr-lic. KINGI KARSTEN stanowi oczekiwane opracowanie krytyczne z zakresu teologii prawa kanonicznego. Rozprawa jest godnym zauważenia naukowym osiągnięciem badawczym. Uwagi krytyczne wniesiono życzliwie, aby można było dokonać uszlachetnienia tekstu. Uważam, że praca z spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy - jw.

Doktorantka winna być dopuszczona do następnych etapów w przewodzie doktorskim, dlatego taki wniosek stawiam do Rady Dyscypliny nauki teologicznej UPJPII w Krakowie.

Wrocław, dnia 30 sierpnia 2023 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
v. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego